

СТАНОВИЩЕ

от проф. д.н. Лазар Георгиев Копринаров;

Югозападен университет „Неофит Рилски“, Благоевград

Научна специалност: *05.01.13 Философия на културата, политиката, икономиката и правото*

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.3. Политически науки. (Публична администрация)

Автор на дисертационния труд: **Искра Иванова Милева**

Тема на дисертационния труд: **Стратегически проблеми на взаимоотношенията държава - висше образование - социална практика**

Основание за представяне на становището: участие в състава на научното жури по защитата на дисертационния труд съгласно Заповед № РД-38-787/19.12.2017 г на Ректора на Софийски университет „Св. Климент Охридски“. На първото заседание на научното жури съм определен да подготвя становище за дисертацията.

1. Информация за дисертантката

Искра Иванова Милева се е обучавала по докторска програма към *катедра „Публична администрация“/Философски факултет* на Софийски университет „Св. Климент Охридски“. Обучението е осъществено в *редовна* форма през периода 2014-2017 г.

Декларирам, че не съм свързано лице по смисъла на § 1, т.5 от Допълнителните разпоредби на ЗРАСРБ с кандидата, както и че нямам частен интерес, който би могъл да влияе върху безпристрастното и обективно изпълнение на работата ми като член на журито.

2. Обща характеристика на представения дисертационен труд

2.1. *Обем и структура:* Дисертационният труд се състои от 190 страници изложение и 13 страници със списък на използваната литература. Текстът е организиран в добре обмислена и балансирана структура – състои се от увод, три глави, заключение, библиография и списък на публикациите по темата на дисертационния труд. В края на всяка от главите се правят обобщения и изводи, в които се систематизират постигнатите теоретични резултати и се очертават логическите преходи към съдържанието на следващата глава.

2.2. *Кратка оценка за актуалността на темата*

Макар че висшето образование придобива ключово значение в т.н. „общество на знанието“, идеята за университета преживява криза както в България, така и по света. Университетът във все по-голяма степен ще трябва да се справя с предизвикателството да съвместява масовото и елитарното начало, да съчетава академизма и прагматизма, да балансира между националното и глобалното си измерение, да се интегрира както в академичната, така и в пазарната парадигма. Той е изправен пред предизвикателството да отстоява онова, което в продължение на векове го е идентифицирало като специфична социо-културна институция (автономията, свободата на изследванията и образованието, безкористното търсене на истината, развитието на фундаменталната наука без особен ангажимент към приложното знание и т.н.), но *в същото време* да се обвързва с много интензивни връзки с икономическия живот на обществото. Защото като модел и цел на висшето образование започва да се утвърждава „производството“ на homo faber. В „обществото на знанията“ нивото и качеството на образованието ще бъдат с решаващо значение за състоянието, динамиката, конкурентоспособността и перспективите на това общество. Трансформирайки се, университетът ще придобива функции, в които доминира прагматизмът – функции, които исторически не са му били присъщи. От тази гледна точка, говорейки за бъдещето на висшето образование, не бива линейно да се екстраполира днешното му състояние. Затова не може да не нараства значението на прогнозите и на изготвянето на нови държавни стратегии за висшето образование в България, както и за мениджмънта в тяхното осъществяване. Тъкмо в тази посока е разработена дисертацията на Искра Милева. На тези основания темата ѝ следва да се оцени като извънредно актуална.

2.3. Цел, задачи и основна теза на дисертацията

Искра Милева дефинира точно и ясно целта, задачите и основната теза на дисертационния си труд. Приемайки за очевидна необходимостта от дълбоки промени във висшето образование, дисертантката установява конфликт между нарастващите *очаквания* и „некохерентните“ обществени *претенции* (вж.с.7) към реалния принос на академичните институции за развитието на страната. Разминаванията между очакванията и претенциите се дължат според авторката на дисертацията на редуцирането на висшето образование до придатък на пазара на труда. От тази позиция тя се насочва към изясняване на въпроса „за кого и с кого работи висшето образование“, въвличайки в този аналитичен процес понятието „социална практика“. Дисертантката защитава становището, че за да се надмогнат „некохерентните“ обществени претенции към системата на висшето образование, трябва да се преодолее

разбирането му само с помощта на т.н. пазарна логика. В тази перспектива И. Милева се фокусира върху междусекторните взаимовръзки на висшето образование и, съответно, върху аргументацията, че разработването и управлението на една ефективна и ефикасна стратегия за развитие на висшето образование изискват „разработване и прилагане на „мрежи“ от стратегии, ръководещи синхронизираното развитие на висшето образование и различните сектори на социалната практика към общо желано бъдещо състояние“ (с.13). Оттук произтича *тезата* на дисертацията. Тя е формулирана по следния начин: „традиционното секторно стратегиране, което не отчита взаимовръзките на висшето образование с останалите сектори, не може да изпълни важната задача за оптимизиране на стратегическите аспекти на отношенията „държава - висше образование - социална практика“. Дисертантката добавя, че тази задача е неизпълнима, ако в основата ѝ не бъде положена „национална гранд стратегия“, която да очертава основните параметри на едно „желано бъдещо състояние“. И. Милева поддържа разбирането, че „докато не бъде изграден системен тристепенен модел (гранд стратегия – междусекторни стратегии – секторни стратегии), резултатите от стратегическото управление на висшето образование ще бъдат фрагментарни и незадоволителни“.

В контекста на целта и тезата на дисертацията, И. Милева си поставя няколко задачи. Първата от тях е да бъде изградена концептуална рамка за проучване на междусекторното „стратегирание“. На решаването на тази задача е посветена първата глава (с.19-85) на дисертацията. Началото на тази част на изследването има предимно реферативен характер, базирана е преди всичко върху теоретичните разработки на проф. Т. Танев. Представени за работните понятия на дисертацията и е направен е обзор на различни теоретични школи в областта на стратегическото управление. По-нататък дисертантката разяснява смисъла на понятието „социална практика“, за да постави в нова координатна схема връзката на образованието с различните обществени сектори и в частност с развитието на човешкия капитал. Отделено е внимание и на необходимостта от разработване на национална „гранд стратегия“.

Втората и третата задача, на чието изпълнение е посветена втора глава (с. 86-142) на дисертацията, е “да анализира основните тенденции в развитието на съвременното висше образование през призмата на взаимовръзките му със социалната практика“, както и да опише спецификите на „двата алтернативни подхода – традиционното „затворено“ секторно стратегиране и въвеждането на междусекторно стратегиране чрез изграждане на „мрежи от стратегии“. Като допълнение към

изпълнението на тази задача е анализиран документално опитът на различни страни (Германия, Великобритания, Франция, Русия, САЩ, Китай, Индия, Финландия) за формулиране на „мрежи от стратегии“ за развитие на висшето образование.

Следващата задача, която се изпълнява в трета глава на дисертацията (с.143-182), е да съпостави и открие различията между резултатите от прилагането на двата подхода в България в периодите „до“ и „след“ 2014 г. Дисертантката приема 2014 г. за разделителна линия, доколкото тогава започва прилагането на Стратегията за развитие на висшето образование в България (2014-2020 г.). Макар че тази стратегия е оценена сама по себе си положително, дисертантката отбелязва, че различните стратегически документи за развитието на висшето образование и науката не са поставени в обща мрежа и не са въввлечени във взаимодействие, което „неизбежно влошава постиганите резултати“ (с.156).

В края на дисертацията са очертани основите на модел, по който да се разработи мрежа от стратегии за регулиране на отношенията „държава - висше образование - социална практика“ в България.

2.4. Използвана научна литература. Библиографията съдържа общо 112 източника на кирилица и на английски, френски и немски език. Прегледът на използваната литература разкрива, че дисертантката разполага с познания за състоянието на изследваната тема и притежава научна осведоменост по разработвания проблем. Авторката е работила както с основополагащата научна литература по темата на дисертацията, така и с документи, в които са представени стратегии за развитие на висшето образование в страни като Германия, Франция, Великобритания, Русия и т.н.

2.5. Оценка на получените научни и научно-приложни резултати

Дисертантката си е поставила ясна и достъпна цел, адекватно деконструирана в пет задачи, които са изпълнени. Основен научен резултат е обосноваването и анализът на подхода на междусекторното мрежово стратегиране към взаимоотношенията „държава - висше образование - социална практика“. Наред с това е анализиран и периодизиран българският опит за стратегическо управление на висшето образование, както и чуждият опит в това отношение.

В работата по дисертацията са привлечени всички основни държавни нормативни и политически документи от последните десетина години, касаещи развитието на висшето образование в България, както и аналогични документи за стратегии във висшето образование на Германия, Франция, Русия, Китай, САЩ,

Финландия, Индия (с.123-140). Дисертантката показва отлични умения да прави внимателен и критичен анализ на използваните документи.

Дисертацията оставя положителни впечатления и с експликацията на самоналожените от авторката ограничения. И. Милева очертава три ограничения, с които се е съобразявала в работата си: а/ограничения при преноса на понятия от едни в други изследователски области; б/ограничения при трансфер на чужд опит; в/ограничения в набирането и в достоверността на наличната информация за изследвания обект (с.13-16).

2.6. Оценка на научните и научно-приложни приноси

Смятам очертаните приноси за основателни и формулирани по коректен начин.

3. Оценка на публикациите по дисертацията

Дисертантката има три публикации по темата на дисертацията. Те отразяват основни моменти от съдържанието и идеите на дисертацията. Публикувани са в научни издания. Основните идеи на дисертацията са апробирани чрез участия в няколко академични конференции.

4. Оценка на автореферата

Авторефератът е с обем от 25 страници. Той следва структурата на дисертацията и напълно възпроизвежда нейното съдържание, основните тези и направените изводи. В него по коректен начин са посочени основните приносни моменти на дисертационното изследване.

5. Критични бележки, препоръки и въпроси

- ✓ Смятам за недостатък на дисертацията, че в нея не се обсъждат взаимовръзките на висшето образование с другите нива на образователната система в България. Налице е нещо като омагьосан кръг – учителите са такива, каквито ги е образовал университетът, а качеството на университетското образование е в голяма степен следствие от нивото на училищното образование. Оттук: патосът за мрежово обвързване на висшето образование с другите сектори на обществения живот става уязвим, когато стратегията „пропуска“ вътрешно-образователните връзки.
- ✓ Дисертацията навярно би спечелила, ако в нея беше отделено повече място за размишление над необходимите и възможни *промени в идеята за университета*. Спецификата на университетите вече е проблематизирана. Този процес ще става все по-интензивен и все по-драматичен. В дисертацията е защитена тезата, че висшето образование ще влезе в истинската си роля тогава, когато целенасочено бъде

въвлечено в мрежово участие в общественото развитие. Т.е. когато университетът се „самоизмести“ – от фокусиран върху себе си, той ще трябва да придобие характера на специфичен и много важен възел в мрежата на обществените взаимодействия. Но това едва ли ще се получи само чрез изработването на стратегически документи и управленски действия. Навярно една от най-важните крачки в тази посока ще е продуктивното университетско осмисляне на мисията на университета.

6. Заключение

Представеният за защита дисертационен труд ме убеждава, че Искра Иванова Милева притежава достатъчни теоретични знания в различни области на политическите науки, показва способности за самостоятелни научни изследвания и демонстрира добри литературни умения. Дисертационният труд има качествата на оригинално изследване. Част от научните резултати на дисертационния труд са с приносен характер. Като имам предвид посоченото, предлагам на уважаемите членове на научното жури да присъдят на дисертантката образователната и научна степен „доктор“ по професионално направление 3.3. Политически науки (Публична администрация).

8 януари 2018 г.

София

Проф. д.н. Лазар Копринаров